МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Н.І. КРИВОКОНЬ

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ Й ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Навчально-методичний посібник

Харків - 2014

УДК 159.9(073)
ББК 88.5

Рецензенти:
Кряж І. В., доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедрою прикладної психології ХНУ імені В.Н.Каразіна;
Сила Т.І., кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету
соціальної роботи Чернігівського національного технологічного університету

Затверджено рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
протокол № 2 від 3 грудня 2014 року

Кривоконь Н.І.
Методичні вказівки та завдання для самостійної й індивідуальної роботи з курсу «Психологія соціальної роботи» для студентів усіх спеціальностей. / Н.І. Кривоконь. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – 64 с.

Навчально-методичний посібник присвячено проблемам методичного забезпечення самостійної та індивідуальної роботи студентів для засвоєння тем курсу «Психологія соціальної роботи». Розглядаються сучасні підходи щодо організації самостійної навчальної діяльності студентів, наводяться характеристики основних видів самостійної роботи, зосереджується увага на особливостях підготовки індивідуальних науково-дослідних завдань, висвітлюються форми та методи навчання, що дозволяють краще засвоювати матеріал навчальної дисципліни.
Матеріали посібника можуть використовуватися у навчальному процесі викладачами та студентами всіх форм навчання, сприяючи розвитку професійної самосвідомості соціальних працівників і практичних психологів. Також посібник може бути корисним для студентів і викладачів соціологічних, соціально-педагогічних спеціальностей та всіх читачів, що цікавляться питаннями психосоціальної роботи та методами її викладання.

ISBN 978-966-97466-2-7

ЗМІСТ

ЧАСТИНА І. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1. ПЕРЕДМОВА

Розвиток соціальної роботи як гуманістично спрямованого виду професійної діяльності зумовлюється тими економічними та соціальними негараздами, що мають місце на даному етапі розвитку нашого суспільства. Важливе значення при цьому набуває озброєння майбутніх фахівців знаннями та методами соціально-психологічного характеру, які допоможуть у вирішенні різноманітних проблем людей. Йдеться, передусім, про формування певної системи знань, умінь та навичок, що сприятимуть у наданні ефективної підтримки при розв'язанні психологічних, міжособистісних та соціальних проблем особистості, котра потрапила в скрутну життєву ситуацію.

Ось чому основною метою курсу «Психологія соціальної роботи», є засвоєння особливостей та методології соціально-психологічного забезпечення соціальної роботи, а також формування системи умінь, знань та навичок практичного застосування основних психологічних теорій та методів у психосоціальній роботі та соціально-педагогічній діяльності.

Серед завдань курсу розглядаються: формування у студентів цілісного уявлення про особливості різних груп клієнтів; про причини та наслідки скрутних життєвих ситуацій і життєвих криз, що призвели до розвитку соціально-психологічної проблематики особистості; про основні методи психосоціального супроводу та психологічного впливу на індивіда та групу; про професійні вимоги до психологічної складової підструктури особистості соціального працівника, практичного психолога та соціального педагога, які займаються психосоціальною роботою.

В результаті вивчення даного курсу студенти повинні

знати:

– сучасний стан, основні поняття, принципи та структуру системи соціальної роботи в суспільстві;

– особливості розуміння особистості в контексті її розвитку і проблем соціалізації;

– соціально-психологічні особливості притаманних нашому суспільству соціально вразливих груп клієнтів;

– особливості скрутних і кризових життєвих ситуацій різних груп клієнтів, стратегій подолання цих ситуацій та способів соціально-психологічного впливу на них;

– соціально-психологічні теорії та методи, що використовуються в практиці соціальних працівників;

– вимоги до особистості та професійного досвіду працюючих з соціально негараздними групами клієнтів.

вміти:

– використовувати основні форми та методи психосоціального втручання в діяльності практичних психологів та соціальних працівників;

– діагностувати та аналізувати проблеми, скрутні та кризові життєві ситуації клієнтів соціальної роботи;

– формувати програми (моделі) соціально-психологічного забезпечення діяльності соціальних працівників та практичних психологів по вирішенню конкретних проблем людей, а також планувати діяльність по їх реалізації;

– надавати психологічну допомогу, консультації та підтримку представникам основних соціально вразливих груп населення;

– використовувати методи наснаження в практиці психосоціальної роботи та формувати навички само наснаження у різних груп клієнтів;

– здійснювати оцінку ефективності та вимірювання діяльності в ході соціально-психологічного втручання та корекційного впливу під час психосоціальної роботи.

Курс орієнтований на студентів, що навчаються за відповідними спеціальностями (практична психологія, соціальна робота, соціальна педагогіка), його складові (модулі) можуть використовуватись при підвищенні кваліфікації та перекваліфікації працівників соціальної сфери.

Найтісніші міжпредметні зв'язки відстежуються з курсом соціальної психології, зокрема, з темами, присвяченими розгляду соціально-психологічної проблематики особистості, соціалізації, аналізові сучасних теоретичних концепцій соціальної психології та ін. Крім того, програмні матеріали дисципліни передбачають наявність у студентів сформованої системи знань психології особистості, психодіагностики, вікової та педагогічної психології, педагогіки.

Курс розроблено за вимогами кредитно-модульної системи і складається з трьох модулів. Кількість годин, передбачених за навчальним планом – 90 (з них – 30 аудиторних). Більша ж частка навчального часу (60 годин) передбачає самостійну роботу студентів. Відтак, ***основною метою даної методрозробки*** є окреслення особливостей, змісту, основних положень самостійної роботи та визначення завдань з індивідуальної наукової діяльності студентів для успішного засвоєння ними тем навчальної дисципліни «Психологія соціальної роботи».

2. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Табл.1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><th rowspan="2">Найменування показників</th><th rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</th><th colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</th></tr>
<tr><th>денна форма навчання</th><th>заочна форма навчання</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 2,5</td><td>Галузь знань:
030102 - психологія</td><td colspan="2" rowspan="2">За вибором</td></tr>
<tr><td>Напрям підготовки:
6.030102 – психологія</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Модулів – 3</td><td rowspan="4">Спеціальність (професійне спрямування): 6.030102 - психологія</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>4-й</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Індивідуальне науково-дослідне завдання: -</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>8-й</td><td></td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин - 90</td><td></td><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 2
самостійної роботи студента - 4</td><td rowspan="6">Освітньо-кваліфікаційний рівень:
Бакалавр</td><td>30 год.</td><td>8</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60 год.</td><td>60 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

Табл. 2. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	**Кількість годин**							
	Денна форма				**Заочна форма**			
	Усього	**у тому числі**			**Усього**	**у тому числі**		
		л	**п/с**	**ср**		**л**	**п/с**	**ср**
Модуль 1. Методологічні основи психології соціальної роботи								
1. Характеристика та структура системи соціальної роботи в Україні та світі	4	2		2	4	1		3
2. Завдання та функції психології в соціальній роботі. Предмет і методи психології соціальної роботи	4	2		2	4	1		3
3. Теоретичні основи психології соціальної роботи	4	2		2	4	1		3
4. Теорія соціалізації в контексті психології соціальної роботи	4	2		2	4	1		3
5. Особистість клієнта в системі психосоціальної роботи	4	2		2	4			4
Разом за модулем 1	**20**	**10**		**10**	**20**	**4**		**16**
Модуль 2. Основні напрямки сучасної психосоціальної роботи								
6. Соціально-психологічні засади підтримки дітей, молоді та сімей. Особливості соціальної роботи з «важкими підлітками» та «дітьми вулиці»	8	2		6	8	2		6
7. Психосоціальна робота з узалежненими людьми та та носіями ВІЛ/ СНІД	6	2		4	6			6
8. Соціально-психологічні аспекти соціальної допомоги працюючим та безробітним	8	2		6	8			8
9. Особливості психосоціальної роботи з людьми, що перебувають у місцях позбавлення волі. Ресоціалізація засуджених осіб	8	2		6	8			8
10. Психологія соціальної роботи з людьми, що мають функціональні обмеження	6	2		4	6	2		4
11. Психологічні основи соціальної роботи з людьми похилого віку	6	2		4	6			6
Разом за модулем 2	**42**	**12**		**30**	**42**	**4**		**38**

Продовження табл. 2

Модуль 3. Складові психологічної компетентності фахівців із психосоціальної роботи								
12. Складові та особливості професійного спілкування у соціальній роботі.	6	2		4	6	2		4
13. Вимоги до особистості та характеристики професійної «Я-концепції» соціальних працівників та практичних психологів	8	2		6	8			8
14. Проблеми особистісної деструкції фахівців із соціальної роботи, методи профілактики	6	2		4	6	2		4
15. Соціально-психологічні аспекти управління в соціальній роботі	8	2		6	8			8
Разом за модулем 3	**28**	**8**		**20**	**28**	**4**		**24**
Усього годин	**90**	**30**		**60**	**90**	**12**		**78**

3. ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Модуль 1. Методологічні основи психології соціальної роботи

Лекція 1. Характеристика та структура системи соціальної роботи в Україні та світі

1. Поняття, актуальність та моделі соціальної роботи в суспільстві.
2. Теоретико-методологічні засади соціальної роботи

2.1. Основні поняття та категорії соціальної роботи.

2.2. Особливості об'єктів, предметів і суб'єктів соціальної роботи в Україні.

2.3. Принципи та цінності соціальної роботи.

Лекція 2. Завдання та функції психології в соціальній роботі

1. Значення психології для соціальній роботі.
2. Психологічні функції соціальних працівників.
3. Психологічна допомога як ресурс соціальної роботи.
4. Застосування психологічних методів у практиці соціальної роботи.

Лекція 3. Теоретичні основи психології соціальної роботи

1. Основні психологічні теорії та моделі соціальної роботи
2. Місце психології соціальної роботи в системі психологічних знань, принципи науки.
3. Об'єкт, предмет, основні поняття та категорії психології соціальної роботи.
4. Особлива роль категорії «зміни» та поняття «наснаження» в контексті психології соціальної роботи.

Лекція 4. Теорія соціалізації в контексті психології соціальної роботи

1. Роль соціалізації як основи становлення особистості.
2. Значення теорії соціалізації в контексті психології соціальної роботи.
3. Групи завдань, що вирішує особистість в ході життєвого шляху.
4. Значення діяльності соціальних служб як інституту соціалізації.

Лекція 5. Особистість клієнта в системі психосоціальної роботи

1. Категорії «жертва соціалізації» та «клієнт соціальної роботи».
2. Поняття та прояви скрутних життєвих ситуацій та життєвих криз особистості.
3. Стратегії долання скрутних ситуацій та розв'язання життєвих криз.

Модуль 2. Основні напрямки сучасної психосоціальної роботи

Лекція 6. Соціально-психологічні засади підтримки дітей, молоді та сімей

1. Особливості соціальної роботи з «важкими підлітками» та «дітьми вулиці».
2. Завдання та особливості соціально-педагогічної роботи з сім'єю в державі.
3. Діти та молодь як об'єкти соціально-психологічної роботи.
4. Девіантна поведінка дітей і молоді як соціально-педагогічна проблема
5. Комплексна реабілітаційна допомога молодим особам з суїцидальними нахилами

Лекція 7. Психосоціальна робота з узалежненими людьми та носіями ВІЛ/ СНІД

1. Проблема узалежненої поведінки: міждисциплінарні підходи.
2. Сучасні види та девіантні прояви залежності.
3. Форми та методи психосоціальної роботи з особами з узалежненою поведінкою.
4. Особливості психологічної підтримки людям, що живуть з ВІЛ/СНІД.

Лекція 8. Соціально-психологічні аспекти соціальної допомоги працюючим та безробітними

1. Психологічний аналіз явищ у сфері зайнятості.
2. Проблема безробіття та шляхи її подолання в аспекті психології соціальної роботи.
3. Роль психологічного забезпечення соціальної роботи в пом'якшенні кризових соціально-економічних явищ у суспільстві.
4. Соціально-психологічні основи розвитку соціальних служб на підприємствах.

Лекція 9. Особливості психосоціальної роботи з людьми, що перебувають у місцях позбавлення волі. Ресоціалізація засуджених осіб.

1. Делінквентна поведінка в аспекті соціальної роботи.
2. Психосоціальна робота в місцях позбавлення волі.
3. Ресоціалізація осіб, що повернулись із місць позбавлення волі.

Лекція 10. Психологія соціальної роботи з людьми, що мають функціональні обмеження

1. Поняття «інвалід» та «особа з функціональними обмеженнями».
2. Причини та види функціональних обмежень.
3. Основні форми психосоціальної роботи з людьми з функціональними обмеженнями.

Лекція 11. Психологічні основи соціальної роботи з людьми похилого віку

1. Наукові уявлення про старість як етап соціалізації людини.
2. Характеристика основних чинників процесу старіння: біологічні, соціальні, екологічні, психологічні.
3. Основні проблеми літніх людей та соціально-психологічні шляхи їх пом’якшення.

Модуль 3. Складові психологічної компетентності фахівців із психосоціальної роботи

Лекція 12. Складові та особливості професійного спілкування у соціальній роботі

1. Спілкування як основне поле діяльності та важлива складова професійної компетенції соціальних працівників і практичних психологів.
2. Особливості перцепції в контексті психології соціальної роботи.
3. Специфіка комунікативної сторони спілкування з різними групами клієнтів.
4. Професійна інтеракція як основа формування наснажуючого підходу в соціальній роботі.

Лекція 13. Вимоги до особистості та характеристики професійної «Я-концепції» соціальних працівників та практичних психологів

1. Професійна модель фахівця в галузі соціальної роботи: суспільні очікування та вимоги.
2. Змістовне наповнення складових професійної Я-концепції соціальних працівників і практичних психологів.
3. Професійні риси та якості особистості фахівців із соціальної роботи.
4. Роль та стисла характеристика етичного кодексу соціального працівника і практичного психолога.

Лекція 14. Проблеми особистісної деструкції фахівців із соціальної роботи, методи профілактики

1. Сучасні підходи до визначення понять «професійне вигорання» та «особистісна деструкція професіонала».
2. Показники, чинники та стадії процесу професійного вигорання в практиці соціальної роботи.
3. Шляхи та методи психогігієни соціальних працівників і практичних психологів.

Лекція 15. Соціально-психологічні аспекти управління в соціальній роботі

1. Управління соціальною роботою: соціально-психологічні аспекти.
2. Соціально-психологічні методи вимірювання діяльності соціальних працівників і практичних психологів.
3. Оцінка персоналу соціальних служб як соціально-психологічний засіб формування команди.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Таблиця 3. Розподіл балів, що отримують студенти по курсу «Психологія соціальної роботи»

	Види робіт							
	Робота на лекціях			Поточний модульний контроль			ІНДЗ	Залік
	Модуль 1	Модуль 2	Модуль 3	Модуль 1	Модуль 2	Модуль 3		
Максимальна кількість балів	5	6	4	10	10	10	25	30
Разом 100 балів	15			30			25	30

Найбільшу кількість балів (30) студенти можуть отримати під час складання заліку та за рахунок написання модульних контрольних робіт (поточного модульного контролю – ПМК). Тестовий контроль проводитиметься після кожного модулю, максимальна оцінка за успішне

виконання усіх завдань складатиме 10 балів. Комплект завдань з кожного модулю містить відкриті та закриті питання з кожної теми модулю.

Двадцятьма п'ятьма балами максимально буде оцінена письмова робота – виконане самостійно індивідуальне науково-дослідницьке завдання (ІНДЗ), яке повинно містити розроблену модель розв'язання та психологічного забезпечення визначеної проблемної ситуації. Його критерії оцінки – див. у п.3.2.

Також оцінювання роботи студента з кожної теми включає оцінку роботи на лекції. Пасивна присутність на лекції оцінюється в 0,5 бала, активність студентів на лекції в формі запитань за темою, відповідей на проблемні запитання викладача, участь у презентаціях та ділових іграх тощо оцінюється максимально в 1 бал.

Якщо студент із поважних причин пропустив заняття, в якості відпрацювання матеріалу йому пропонується підготовка рефератів та/або опрацювання наукових текстів з різних напрямків соціальної психології, що фіксується у вигляді конспекту. Успішна презентація підготовлених власноруч матеріалів оцінюватиметься максимально в один бал.

Нижче наведена таблиця, за якою здійснюється оцінювання знань студентів з курсу «Психологія соціальної роботи».

Таблиця 4. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання	**Кількість набраних балів**	**Оцінка**		**Рівень компетентності**
		за ECTS	**за 2-бальною системою**	
Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні	90 – 100 80-89 70-79 60-69 50-59	A B C D E	зараховано	високий (творчий) достатній (конструктивно-варіативний) середній

Продовження табл. 4

нахили, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна та може виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок				(репродуктивний)
Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу, елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об’єктів	1-49	FX	не зараховано	Низький (рецептивно-продуктивний)

З таблиць3 і 4 видно, що найвищий бал після вивчення курсу можуть отримати ті студенти, які постійно відвідували пари та були на них активними, на високі бали написали контрольні роботи в межах модульного контролю, в рамках самостійної роботи на високому рівні підготували визначені матеріали (реферати, індивідуальне науково-дослідницьке завдання), а також успішно склали залік.

Частина ІІ. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ХОДІ ЇХ ПІДГОТОВКИ

Згідно з пунктом 3 «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» (затв. наказом МОН України від 2.06.93 за № 161), навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів, практична підготовка, контрольні заходи.

Самостійна робота студента – «це його самостійна діяльність-учіння, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі»[1]. Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Відтак, ***метою самостійної роботи студентів*** є набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових та дослідницьких вмінь та навичок.

Під час вивчення навчальної дисципліни виокремлюють такі види самостійного учіння студента: слухання лекцій, участь у семінарських заняттях, виконання практичних і лабораторних робіт; відпрацювання тем лекцій та семінарських занять, виконання практичних і лабораторних робіт студентами заочної форми навчання; підготовка рефератів і курсових робіт, написання дипломної роботи; підготовка до модульного контролю та іспитів; робота з літературою та ін.

Самостійну роботу над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної дисципліни студенти можуть виконувати у бібліотеці вищого навчального закладу, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також в домашніх умовах. Опрацювавши літературні, наукові та публіцистичні джерела (шляхом читання, запам'ятовування, конспектування, цитування тощо), а також отримавши консультації викладача, студенти повинні сформувати уявлення про визначені феномени, проблеми, явища та процеси.

[1] Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

Після цього, з метою більш глибокого засвоєння та розуміння матеріалу курсу, студенти можуть приступити до вивчення спеціальної наукової літератури, монографій та здійснювати власні дослідницькі доробки.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Зміст самостійної роботи студента над конкретною дисципліною визначають навчальна програма дисципліни, методичні матеріалами, завдання та вказівки викладача.

Види завдань для самостійної роботи студентів залежать від особливостей курсу або спецкурсу. Це можуть бути:

- реферування наукової літератури;
- пошук наукової літератури за певною темою та її опрацювання;
- розв'язування ситуативних задач, визначених проблем;
- написання есе, рефератів;
- виконання певної практичної роботи;
- аналіз та/або створення ситуаційних вправ;
- опрацювання певного матеріалу за навчальною літературою та створення структурної (візуальної) схеми прочитаного матеріалу тощо.

Дамо стислу характеристику деяким з перерахованих різновидів самостійної роботи, що найчастіше використовуються при вивченні гуманітарних дисциплін.

Реферування наукової літератури полягає у тому, що викладач пропонує студентам наукову літературу (книгу, її розділи, декілька книжок, наукові статті тощо) і студенти самостійно їх опрацьовують і представляють короткий звіт у вигляді невеликого конспекту, реферату (2-3 стор.) про свої враження від прочитаного. Реферат Бажано, щоб реферат був написаним власноруч, а не друкованим на комп'ютері, щоб запобігти запозиченням з системи Internet.

Пошук наукової літератури за певною темою. Студенти мають в бібліотеці та в мережі Internet підібрати адекватну літературу за визначеними

викладачем темами за курсом або його частиною. Після чого надати перелік знайдених та опрацьованих студентами джерел.

Розв'язування ситуативних задач, проблем передбачає, що викладач підбирає (розробляє) задачі чи проблемні ситуації за певними розділом курсу і пропонує їх вирішити студентам та пред'явити у письмовому вигляді. Залежно від складності та обсягу роботи над конкретним завданням пропонується одна або декілька задач кожному студентові, або групі студентів (2-5 осіб). Звітувати про вирішення студенти можуть письмово або (що ефективніше) на практичному занятті перед загальною групою студентів.

Есе (реферат). Підготовка есе (реферату) по одному з питань програми, що окремо сформульовані викладачем у спеціальному переліку тем (на вибір студента) є самостійною домашньою письмовою роботою. Критерієм оцінки есе є такі його параметри: виразно сформульована проблема; обґрунтування її актуальності; короткий огляд літературних джерел та поглядів різних (кількох) авторів на суть проблеми; логічна послідовність та аргументованість викладу змісту есе; наявність власної (авторської) позиції; пов'язаність змісту есе із сучасними українськими реаліями (практичними чи теоретичними); наявність висновку і посилань на джерела. Не зараховуються есе, які є плагіатом, або передруком текстів з підручника чи Інтернету.

Виконання певної практичної роботи. Відповідно до курсу або спецкурсу студенти отримують практичне завдання, виконують його і подають короткий письмовий звіт або відповідний результат роботи викладачу.

Аналіз та/або створення ситуаційних вправ. Можливі два варіанти виконання цього виду самостійної роботи. У першому – викладач розробляє (підбирає) ситуаційні вправи за певними розділом курсу і пропонує студентам їх розв'язати у письмовому вигляді. Залежно від складності та обсягу роботи можна пропонувати аналіз ситуаційного завданням окремо кожному студентові, або групі студентів (2-5 осіб). Другий варіант передбачає самостійний підбір студентами проблемної ситуації, яку вони мають описати, мотивувати її вибір та запропонувати варіанти вирішення. Звітувати про аналіз ситуаційної вправи студенти можуть письмово або перед загальною групою студентів.

Самостійне опрацювання певного матеріалу за навчальною літературою та створення структурної (візуальної) схеми може здійснюватися після ознайомлення з визначеною викладачем літературою (розділом, параграфом тощо) як у рукописній формі, так і за допомогою офісних додатків Word. Схеми і малюнки, створені студентами, можуть бути представлені та обговорені на практичному занятті або лекції.

Таким чином, завдання до самостійної роботи є необхідною частиною навчально-методичного комплексу дисципліни. Контроль за виконанням самостійної роботи здійснюється згідно з вимогами і критеріями, описаними у навчально-методичному комплексі дисципліни. Формами контролю за самостійною роботою може бути усне опитування на семінарі, колоквіум, перевірка письмових робіт (здійснених самостійно дослідних, індивідуальних, творчих завдань, есе, рефератів), опитування на іспиті (якщо питання чи теми для самостійної роботи не входили до розглянутих на семінарі) тощо. Для сприяння самостійного опрацювання студентами матеріалу викладач здійснює керівництво шляхом: визначення питань, що виносяться на самостійне опрацювання; проведення консультацій, час яких визначено відповідними документами кафедри; індивідуальної перевірки знань студентів, набутих самостійно тощо.

Важливою складовою самостійної підготовки студента є так звана ***«індивідуальна робота»***, що знаходить вияв у виконанні індивідуальних завдань та індивідуальних наукових (зокрема і навчально-дослідних) досліджень.

Індивідуальні завдання (проекти, підготовка результатів власних досліджень до виступу на конференції, участь в олімпіадах, робота з кейсами тощо) сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використовувати знання для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з певних навчальних дисциплін визначаються робочою навчальною програмою дисципліни. Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача. Допускаються випадки виконання комплексної тематики (проекту) кількома студентами.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) – вид індивідуального завдання навчального, навчально-дослідного чи проектного характеру, що

виконується на основі самостійного вивчення частини програмового матеріалу або його систематизації та узагальнення, для практичного застосування. ІНДЗ є завершеною теоретичною або практичною роботою, може охоплювати одну, декілька тем або зміст навчального курсу в цілому, виконується самостійно й оцінюється як частка навчального курсу з урахуванням у загальній оцінці за курс. Питома вага ІНДЗ у загальній оцінці з дисципліни, залежно від складності та змісту завдання, може становити від 25% до 40%.

ІНДЗ містить елемент пошукової, частково науково-дослідної роботи і виступає чинником залучення студента до науково-дослідної діяльності, яка може бути продовжена в результаті виконання курсової, дипломної, магістерської роботи, підготовку наукових доповідей, написання наукових статей тощо. Варто відмітити, що індивідуальна робота студента може здійснюватися аудиторно під керівництвом викладача, коли студент може отримати методичну допомогу щодо виконання тих чи інших видів самостійної роботи під час заздалегідь узгоджених, передбачених графіком консультацій.

Індивідуальне навчальне заняття - форма організації навчання під керівництвом викладача, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти набувають у процесі навчання, а також для розкриття індивідуальних творчих здібностей, у т.ч. і до науково-дослідної роботи. Індивідуальні заняття проводяться за окремим графіком з урахуванням індивідуального навчального плану студента. На старших курсах індивідуальні заняття мають науково-дослідний характер і передбачають безпосередню участь студента у виконанні наукових досліджень та інших творчих завдань. Також індивідуальні заняття проводяться у випадку відставання студента, неможливості самостійно опанувати тією чи іншою темою чи програмним матеріалом.

Таким чином, самостійна робота є організованою викладачем активною діяльністю студента, направленою на виконання поставленої дидактичної мети. За своєю суттю самостійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов’язаною з виконанням навчального завдання. Наявність завдання і цільової установки на його виконання вважається характерними ознаками самостійної роботи. Під час самостійної роботи студенти мають змогу краще використати свої індивідуальні здібності. Вони вивчають,

конспектують літературні джерела, за потреби повторно перечитують, звертаються до відповідних довідників і словників. Все це сприяє глибокому осмисленню навчального матеріалу, виробляє в студентів цілеспрямованість у здобутті знань, самостійність мислення. Самостійна робота здійснює і виховний вплив на студентів, сприяючи формуванню і розвитку необхідних моральних якостей.

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»

Самостійна робота по курсу «Психологія соціальної роботи» передбачає опрацювання студентами окремих тем або питань, які не висвітлювались з тих чи інших причин у лекційному курсі. Позаяк навчальним планом не передбачені семінарські та практичні заняття, завдання для самостійної роботи студентів переважно спрямовані на розвиток умінь та навичок застосування теоретичних психологічних знань у практиці соціальної роботи при вирішенні низки соціально-психологічних проблем людей, що потрапили в скрутну життєву ситуацію. Також велика увага приділяється розширенню наукових уявлень про особливості клієнтів соціальних служб та формування досвіду психологічної допомоги та підтримки усім суб’єктам соціальної роботи.

Отже, основною метою організації та здійснення самостійної роботи студентів з даного предмета є більш глибоке оволодіння матеріалом курсу «Психологія соціальної роботи», а також сприяння розвитку вмінь робити власні виважені висновки, більш ефективно оперувати набутими знаннями, орієнтуватись у спеціальній літературі, формувати адекватні компетенції та власні моделі майбутньої професійної діяльності. Ось чому змістовне наповнення цього виду навчання передбачає роботу з різноманітними літературними та електронними джерелами, підготовку виступів, рефератів, конспектів наукових текстів тощо. Окреме місце посідає підготовка до тестового контролю, що здійснюється наприкінці засвоєння кожного з модулів, а також до підсумкового заліку.

В якості індивідуальної науково-дослідницької роботи, що також виконується студентами самостійно, пропонується виконання письмової роботи (есе) з метою розробки соціально-психологічного забезпечення

діяльності соціальних працівників і практичних психологів у різноманітних життєвих/професійних ситуаціях.

В таблиці 5 представлено розрахунок годин по основним видам самостійної роботи по курсу «психологія соціальної роботи».

Таблиця 5. Розподіл годин за видами самостійної роботи студентів по курсу «Психологія соціальної роботи»

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин
1	Робота з літературними джерелами для самостійного вивчення питань основних тем.	15
2	Підготовка конспектів наукових текстів з різних напрямків соціальної психології	6
3	Підготовка виступів, рефератів	8
4	Виконання письмової роботи з соціально-психологічного забезпечення діяльності соціальних працівників і практичних психологів	25
5	Підготовка до тестового контролю	6
	Разом	**60**

2.1. Методичні рекомендації та запитання для самостійного вивчення

Для належної організації роботи з літературними джерелами нижче пропонуються теми та питання, які потрібно засвоїти самостійно, а також номери інформаційних джерел, що наведені в кінці методичних рекомендацій (с.57-61).

Тема 1. Характеристика та структура системи соціальної роботи в Україні та світі

Питання:

1. Пріоритетні напрямки розвитку соціальної роботи на сучасному етапі.
2. Особливості міжнародного розвитку практики соціальної роботи.
3. Проблеми визначення об'єктів соціальної роботи.
4. Характеристика суб'єктів соціальної роботи в Україні та світі.

Важливим завданням в процесі засвоєння даної теми є формування наукових уявлень у студентів стосовно змісту і практики соціальної роботи,

а також поглиблення та систематизація знань щодо визначення об'єктів, предмета та суб'єктів соціальної роботи на сучасному етапі розвитку українського суспільства та в міжнародному контексті.

При висвітленні першого питання варто звернутись до аналізу існуючих моделей професійної соціальної роботи та благодійної діяльності в Україні та світі. Важливо визначити найбільш актуальні та прогресивні напрямки сучасної соціальної роботи на тлі порівняння з історичним досвідом доброчинної діяльності.

Друге питання покликано розкрити особливості формування міжнародного досвіду соціальної роботи, а також продемонструвати можливості застосування деяких положень та напрацьованих іншими державами форм соціально орієнтованої діяльності для пояснення проблематики особистості, пом’якшення соціальних ризиків, формування ціннісних аспектів тощо. Причому, важливо, щоб студенти змогли навести конкретні приклади різноманітних соціономічних та/або моделей та концепцій.

Відповідь на третє питання передбачає визначення особливостей об'єкта та предмета соціальної роботи. Варто навести думки різних авторів щодо тих, хто входить до групи об'єктів соціальної роботи та пояснити, в чому причина та суть дискусії, що проводиться науковцями у зв'язку з даною науковою проблемою.

Основний зміст четвертого пункту плану включає інформацію, що стосується характеристики різних підходів до класифікації суб'єктів соціальної роботи. Представляють інтерес класифікації, розроблені авторами за різними критеріями, зокрема: за критеріями рівня діяльності, за організаційними критеріями, за критеріями підпорядкованості тощо. Також слід навести приклади суб'єктів соціальної роботи за всіма визначеними критеріями та вказати, які підходи до класифікації імпонують найбільше і пояснити чому.

Інформаційні джерела:
2, 3, 4, 5, 24, 27, 39, 47, 51, 52, 53, 57, 64.

Тема 2. Завдання та функції психології в соціальній роботі

Питання:

1. Порівняльна характеристика індивідуального та групового механізмів впливу на особистість.
2. Критерії оцінювання ефективності програми соціально-психологічного забезпечення соціальної роботи.
3. Чинники ефективності психокорекційного втручання та супроводу особистості.

Розгляд даного питання дасть змогу підготувати підґрунтя для кращого засвоєння подальших тем, присвячених вивченню методів індивідуальної та групової психологічної допомоги і супроводу особистості. В ході самостійної підготовки студенти зможуть виявити особливості різних механізмів психокорекційного втручання та супроводу, що дозволить краще зрозуміти логіку соціальної допомоги.

Для полегшення засвоєння першого запитання бажано, щоб студенти оформили тези порівняльної характеристики у вигляді таблиці.

Стосовно двох інших запитань, то в ході лекційного курсу відбувається ознайомлення студентів із основними структурними підрозділами та змістом програм соціально-психологічного забезпечення розвитку соціальних послуг. Однак, досить актуальною проблемою залишається завдання визначення ефективності психосоціального втручання й супроводу. Самостійне вивчення означених питань і дозволяє віднайти відповіді щодо тих факторів, котрі визначають дієвість та ефективність роботи практичного психолога та соціального працівника в ході соціальної допомоги. Така самостійна підготовка допоможе відчути рівень відповідальності спеціаліста, що здійснює психосоціальну роботу, а також спонукатиме до самовдосконалення та саморозвитку.

Інформаційні джерела:

7, 13, 18, 27, 34, 41, 46, 58, 61.

Тема 3. Теоретичні основи психології соціальної роботи

Питання:

1. Соціально-психологічні ознаки соціальної роботи та надання соціальних послуг як трудової діяльності.
2. Наснаження особистості: різнорівневий аналіз, концепція та модель застосування.

Аналізуючи значення психологічних концепцій та психології в цілому для розвитку соціальної роботи, не можна залишити поза увагою і те, що представляє даний вид соціально-корисної активності в соціально-психологічному аспекті. Під час самостійного ознайомлення із запропонованими джерелами студентам важливо визначити, яким соціально-психологічним змістом наповнена соціальна робота як трудова діяльність, використовуючи при цьому психологічні ознаки праці та їх градації, що розроблені Є.О.Климовим. Використання такого підходу, на нашу думку, дозволить точніше відобразити соціально-психологічні складові та характеристики даного виду діяльності. Це, в свою чергу, дасть змогу побудувати більш повну та об'єктивну картину для формування концепції соціально-психологічного забезпечення соціальної роботи.

Стосовно опрацювання другого питання, то важливо враховувати, що непересічною професійною цінністю та метою діяльності соціальних працівників будь-якого рівня виступає спонукання клієнтів до змін шляхом наснаження. Йдеться про необхідність формування у особистості, що потрапила в скрутну життєву ситуацію, нового досвіду, спрямування особи на конструктивне ставлення до життєвих обставин, вироблення активної позиції, стратегії поведінки, яка б сприяла покращанню ситуації та недопущенню у майбутньому повторного розвитку негативних подій, а також про підтримку прагнення до саморозвитку та самореалізації. Засвоєння інформації, що присвячена проблематиці наснаження дозволить більш глибоко опанувати гуманістичними основами соціальної роботи та практичної психології.

Інформаційні джерела:

19, 20, 21, 42, 46, 48, 62.

Тема 4. Теорія соціалізації в контексті психології соціальної роботи

Питання:

1. Сучасні підходи до визначення категоріального апарату теорії соціалізації.
2. Дослідження окремих моделей соціалізації та їх значення в контексті психології соціальної роботи.

В теорії соціалізації велике значення має визначення системи категорій, які виступають основним інструментом дослідження реального феномену соціалізації. Відтак, самостійне вивчення запропонованих для розгляду даної теми джерел дозволить студентові побудувати чітку багаторівневу структуру сучасних соціалізційних концепцій, краще засвоїти зміст і значення понять «особистість», «соціальний досвід», «соціальний розвиток», «ресоціалізація» та ін., які складають основу понятійного апарату психології соціальної роботи.

Опрацювання другого питання сприятиме формуванню знань про такі важливі моделі соціалізації як: економічна, сімейна, статево рольова, політична, професійна та інші. Отримана інформація стане у нагоді при аналізі причин виникнення та розвитку проблематики особистості, при психодіагностиці та соціально-психологічному супроводу.

Інформаційні джерела:

13, 26, 27, 29, 31, 32, 35, 42, 54, 58.

Тема 5. Особистість клієнта в системі психосоціальної роботи

Питання:

1. Критерії порушень психологічного здоров'я особистості.
2. Фактори ризику порушення соціально-психологічної рівноваги.

Дані питання опрацьовуються самостійно з метою поглиблення уявлень про психологічне здоров'я та проблематику особистості. Важливо, щоб студенти могли аналізувати різні рівні психологічного здоров'я: креативний, адаптивний та асимілятивно-акомодативний. Крім того, для ефективної організації майбутньої психосоціальної роботи важливо визначати фактори ризику порушення психологічного здоров'я, які можна поділити на дві

основні групи: об'єктивні (фактори середовища) та суб'єктивні (зумовлені індивідуально-особистісними особливостями).

Самостійне засвоєння означених питань розширить уявлення студентів про причини виникнення проблематики, скрутних ситуацій та життєвих криз особистості, а також дозволить більш ефективно аналізувати психологічну інформацію.

Інформаційні джерела:
7, 9, 11, 18, 27, 35, 45, 51.

Тема 6. Соціально-психологічні засади підтримки дітей, молоді та сімей

Питання:

1. Характеристика чинників, що впливають на стан демографічної ситуації в Україні.
2. Форми та методи соціально-педагогічної діяльності, спрямовані на вирішення демографічних проблем суспільства.
3. Підходи до визначення понять «норма», «патологія», «девіація»: теоретичні та практичні аспекти.

В ході висвітлення змісту першого питання студенти не просто повинні з'ясувати особливості демографічної ситуації в країні, але і здійснити глибокий аналіз тих заходів, що пропонуються на державному та регіональному рівнях з метою покращання основних показників народонаселення. Так, варто зосередити увагу на аналізі основних причин, що породжують демографічні проблеми суспільства (депопуляція, деградація якості населення, зростання дошлюбної та позашлюбної народжуваності, поширення проституції, збільшення кількості правопорушень, сексуальних збочень тощо). Необхідно також опрацювати матеріали, що покликані продемонструвати важливість соціально-педагогічної діяльності в зазначеному напрямку та визначити, які установи та заклади опікуються вирішенням демографічних проблем.

Друге запитання покликане акцентувати увагу на особливостях тих форм та методів соціально-педагогічної діяльності, котрі спрямовані на покращання демографічної ситуації в цілому та на вирішення соціально-демографічних проблем зокрема. Передусім варто зосередитися на

характеристиці Стратегії демографічного розвитку України в період до 2015 року. Висвітлити провідні напрямки діяльності уряду по врегулюванню демографічних проблем, наприклад таких як, розвиток інституту сім'ї, збільшення тривалості та покращення якості життя, регулювання міграційних процесів тощо.

При самостійній роботі над третім запитанням студенти повинні отримати знання стосовно визначення основних понять, що характеризують поведінку особистості в соціумі та впливають на побудову соціальних відносин у суспільстві. Зокрема, необхідно правильно висвітлити підходи щодо соціальних норм та патології, проаналізувати різноманітні визначення поняття «девіація», пояснити можливі причини девіантної поведінки, зокрема у молодіжному середовищі.

Інформаційні джерела:
3, 5, 6, 11, 24, 36, 38, 44, 52, 53.

Тема 7. Психосоціальна робота з узалежненими людьми
та носіями ВІЛ/ СНІД

Питання:

1. Аналіз різних моделей та програм при роботі з дітьми та молоддю, що мають девіантну поведінку.
2. Волонтерська допомога як вид доброчинної діяльності з особами, що мають адитивну залежність.

Самостійна робота над першим запитанням покликана зосередити увагу на проблемах профілактичної та інших видів психосоціальної роботи з дітьми та молоддю при проявах девіантної поведінки. Слід зупинитися на основних моделях профілактичної та корекційної діяльності, віднайти приклади впровадження таких програм на регіональному рівні, здійснити аналіз таких сучасних методів соціальної допомоги як соціальний супровід, ресоціалізація, соціально-психологічна адаптація тощо.

Робота над другим запитанням дозволить акцентувати увагу на можливостях отримати практичний досвід соціальної роботи в ході доброчинної діяльності. Варто зупинитися на аналізі основних мотивів волонтерської допомоги, її значення, можливостей та шляхів здійснення.

Крім того, дуже добре було б, якби студенти самостійно знайшли інформацію про конкретні приклади здійснюваної в їх регіоні волонтерської діяльності для означених категорій клієнтів, а також поділилися досвідом налагодження стосунків між різноманітними установами, організаціями, закладами, котрі надають можливість майбутнім соціальним працівникам здобути практичні знання та навички в даній галузі.

Інформаційні джерела:
6, 7, 13, 14, 24, 37, 38, 45, 46, 56, 57, 60, 61.

Тема 8. Соціально-психологічні аспекти соціальної допомоги працюючим та безробітними

Питання:
1. Зайнятість та безробіття як соціальні явища: характеристика, види, проблеми незайнятого населення.
2. Проблеми розуміння понять «бідність» і «багатство» в аспекті суспільних відносин.

Винесені на самостійний розгляд студентів питання даної теми мають на меті формування у них цілісного уявлення про такі нагальні соціальні проблеми як безробіття, малозабезпеченість та бідність, а також отримання інформації щодо накопиченого суспільством та актуального досвіду по вирішенню та/або пом'якшенню зазначених суспільних проблем.

Перше питання присвячено аналізу понять «зайнятість» та «безробіття», зокрема і в аспекті сучасної несприятливої ситуації в соціально-економічній та фінансовій сфері держави. Так, студенти мають знайти визначення зазначених категорій, назвати та охарактеризувати різні їх види, а також пояснити значення понять з точки зору вирішення соціальних проблем суспільства та особистості.

Друге запитання стосується ще однієї групи гострих сучасних проблем - бідності та малозабезпеченості, співвіднесення цих понять з категоріями соціального благополуччя та багатства. Студенти мають знайти характеристики та різновиди поняття бідності, порівняти зміст цієї категорії з її антиподом – багатством. Важливо знайти приклади різних підходів у науковій соціально-економічній та соціально-психологічній думці щодо

причин та проявів бідності як суспільного явища, а також проаналізувати основні критерії та показники, що виступають індикаторами бідності.

Інформаційні джерела:
1, 2, 4, 24, 51, 52, 57.

Тема 9. Особливості психосоціальної роботи з людьми, що перебувають у місцях позбавлення волі. Ресоціалізація засуджених осіб

Питання:
1. Теоретико-праксеологічні засади пенітенціарної психології.
2. Особливості психічних станів і процесів засуджених.
3. Діяльність громадських організацій, що сприяють ресоціалізації осіб, що повернулися з місць позбавлення волі.

При розгляді першого запитання потрібно зосередитися на аналізі навчальної літератури з юридичної та її складової - пенітенціарної психології. Студенти мають знайти характеристику сучасних підходів до визначення ролі психологічних теорій і методів у діяльності пенітенціарної системи. Також варто зосередити увагу на особливостях понятійно-категоріального апарату юридичної психології, можливо, порівняти його з таким у психології соціальної роботи.

Друге питання передбачає концентрацію на аналізі особливостей психічних станів і процесів людей, які відбуваючи покарання, перебувають в обмеженому просторі. Такі знання дозволять майбутнім спеціалістам, у разі їх роботи з даною категорією, краще розумітися на проблематиці цієї групи клієнтів, передбачувати та інтерпретувати їх поведінку, використовувати адекватні прийоми та методи психологічної допомоги.

Ознайомлення з досвідом діяльності громадських організацій, що опікуються проблемами засуджених та осіб, що повернулися з місць позбавлення волі, допоможе краще усвідомити сутність процесу ресоціалізації цих людей, а також, ймовірно, розширить уявлення про види соціально-психологічної підтримки особистості в процесі її реінтеграції в соціум.

Інформаційні джерела:
18, 24, 37, 39, 43, 46, 53, 54, 60.

Тема 10. Психологія соціальної роботи з людьми, що мають функціональні обмеження

Питання:

1. Особливості застосування та основні напрямки арт-терапії в межах соціальної роботи з людьми, що мають функціональні обмеження.
2. Нетрадиційні підходи до психологічної допомоги особам з проблемами розумового розвитку.

Досить цікавими та ефективними методами активного соціально-психологічного навчання вважаються арт-терапевтичні процедури й методики. Самостійне вивчення особливостей застосування різноманітних напрямків мистецтва з метою психосоціальної допомоги значно збагатить практичний досвід практичного психолога, а також підніме його загальний культурний рівень. Крім того, особливу увагу при самостійному опрацюванні даної проблематики слід зосередити на вивченні казко терапії та аналізу літературних жанрів з точки зору їх можливості використання у бібліотерапії. Особливе значення вивчення цих методик має для тих, хто орієнтує себе у майбутньому на роботу з людьми, що мають обмеженні можливості.

Під час розгляду даної теми в ході лекції висвітлюються основні напрямки психосоціальної роботи з різними категоріями осіб, що мають функціональні обмеження. Особливе місце серед цих людей займають ті, хто має проблеми розумового розвитку різної ступені складності. В контексті пошуку інноваційних методів для допомоги даній групі клієнтів важливі так звані нетрадиційні методи психологічної підтримки та психокорекції, до яких відмічається постійний зростаючий інтерес. Ось чому основною метою самостійної підготовки з даної теми є розгляд та критичний аналіз різноманітних альтернативних методик, таких як, приміром, астро- та зодіакальна локація, терапія релігією тощо. Ознайомлення студентів з даними напрямками розширить світогляд майбутніх практичних психологів, а також дозволить розвинути критичність та креативність мислення.

Інформаційні джерела:

7, 13, 18, 22, 24, 27, 33, 37, 39, 46, 58, 61.

Тема 11. Психологічні основи соціальної роботи з людьми похилого віку

Питання:

1. Актуальні проблеми літніх людей в Україні та світі та шляхи їх вирішення.
2. Психосоціальна робота з людьми похилого віку як важливий напрямок та складова діяльності системи соціального захисту населення.

При опрацюванні літератури по першому запитанню слід охарактеризувати основні групи проблем літніх людей в сучасних умовах. Цінним буде порівняння проблематики людей старшого віку в різних соціально-економічних формаціях, країнах, на різних етапах розвитку суспільства в цілому. Окремо слід зупинитися на сучасних проблемах (зокрема, соціально-психологічних, економічних, морально-етичних та світоглядних, фізіологічних та ін.) представників старшого покоління в Україні та світі. Певний інтерес складають доробки по так звану «філософію» старіння та формування такої особистісної характеристики як «мудрість».

Відповідь на друге запитання передбачає висвітлення особливостей вирішення проблем людей похилого віку в Україні. Зокрема, бажано проаналізувати джерела про існуючі види соціальної допомоги та підтримки літнім людям, назвати та коротко охарактеризувати основні заклади та установи, що здійснюють соціальний захист даної категорії, а також висвітлити наявні проблеми та досвід роботи цих установ на даному етапі розвитку українського суспільства.

Інформаційні джерела:

8, 24, 28, 39, 40, 51, 57, 58.

Тема 12. Складові та особливості професійного спілкування у соціальній роботі

Питання:

1. Значення професійної інтеракції у формуванні професійної компетентності соціальних працівників.
2. «Орієнтований на клієнта» підхід у психосоціальній роботі.

Перше запитання передбачає ознайомлення з літературою, що висвітлює особливості професійної інтеракції як важливої складової та компетенції соціальних працівників і практичних психологів. Такий стан речей пояснюється тим, що специфіка соціальної роботи як діяльності, побудованої на суб’єкт-суб’єктних взаєминах, вимагає від фахівців наявності ґрунтовних теоретичних знань стосовно проблематики партнера по спілкуванню (клієнта чи групи), практичних навичок по налагодженню взаємодії з ним, інформації та методів, що регулюють взаємні впливи в процесі надання допомоги, вміння спонукати клієнтів до наснаження та самостійного вирішення проблем у майбутньому.

При розгляді другого питання для самостійної роботи по даній темі важливо ознайомитися з підходами в межах досить популярного в даний час напрямку – так званій «орієнтованій на клієнта» допомозі. У вітчизняній літературі цей напрям часто називають ще «адресною» допомогою. Опанування основними методиками в межах даного підходу дозволить студентам отримати практичний досвід та навички здійснення індивідуальної психосоціальної роботи, сприятиме формуванню успішних стратегій спілкування з різними групами клієнтів.

Інформаційні джерела:
12, 18, 24, 25, 35, 46, 49, 50, 57, 63.

Тема 13. Вимоги до особистості та характеристика професійної «Я-концепції» соціальних працівників та практичних психологів

Питання:

1. Функціонально-рольовий репертуар соціальних працівників і практичних психологів у системі освіти та в системі соціального захисту населення.

Особливістю самостійної роботи над літературою з цієї теми є аналіз різноманітних джерел, що висвітлюють характеристику діяльності фахівців у різних сферах соціальної роботи. Йдеться про діяльність соціальних психологів у загальноосвітніх, професійних закладах, вишах, центрах соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, притулках для неповнолітніх

тощо. Також певну специфіку має і соціальна робота в так званій системі соціального захисту населення, що діє в межах підпорядкування міністерства соціальної політики. У кожній із різновидів соціальних служб психологи та соціальні працівники мають свій функціонально-рольовий репертуар, який і визначає сукупність необхідних компетенцій майбутніх фахівців. Як результат опанування цими питаннями можна запропонувати скласти порівняльну таблицю функцій соціальних працівників і психологів у різних соціальних агенціях та визначити відповідні знання, вміння та навички, що мають бути сформовані для успішного виконання цих функцій.

Інформаційні джерела:

7, 17, 25, 27, 35, 42, 51, 52, 57, 64.

Тема 14. Проблеми особистісної деструкції фахівців із соціальної роботи, методи профілактики

Питання:

1. Вправи, що використовуються для проведення соціально-психологічного тренінгу з метою профілактики професійного вигорання в соціальній роботі.

Основною метою самостійної підготовки з даної теми є підбір матеріалу для проведення соціально-психологічних тренінгів та інших видів психокорекційних процедур для фахівців, що надають соціальні і соціально-психологічні послуги. Вивчення та накопичення інформації щодо різноманітних тренінгових вправ дасть змогу у майбутньому самостійно будувати окремі елементи тренінгів, а також сприятиме формуванню практичного досвіду студентів. Крім того, матеріали, напрацьовані в ході означеної самостійної підготовки, можуть бути використані студентами при підготовці індивідуального науково-дослідницького завдання.

Інформаційні джерела:

10, 14, 23, 27, 42, 45, 55, 58, 65.

Тема 15. Соціально-психологічні аспекти управління в соціальній роботі

Питання:

1. Підходи до вимірювання діяльності з надання соціальних послуг.

Термін «вимірювання діяльності» введений у науковий обіг психології соціальної роботи доволі недавно. Він є дослівним перекладом від англ. «performance measurement», що означає вимірювання на регулярній основі результативності й ефективності послуг, що надаються програмою. Ознайомлення з літературою з даного питання значно розширить уявлення студентів про міжнародні системи моніторингового оцінювання якості та належності надання послуг, а також сприятиме усвідомленню необхідності використання методів менеджменту в соціальній сфері.

Інформаційні джерела:

17, 30, 50, 52, 53, 57.

2.2. Наукові праці для конспектування з дисципліни «Психологія соціальної роботи» (для самостійного опрацювання)

Підготовка конспектів наукових текстів є важливою складовою самостійної роботи студентів. Конспект – це різновид стислого письмового переказу, тобто коротко записаний виклад змісту певного тексту. Конспектування – важлива форма запам'ятовування потрібної інформації, яку ми сприймаємо, читаючи текст або слухаючи його. Як різновид конспектування використовуються тематичні виписки – дослівно переказаний уривок тексту, що стосується конкретної теми, з посиланням (прізвище, ініціали автора, назва книги, видавництво, рік і місто видання, кількість сторінок).

Зазвичай правила конспектування прочитаного науково-навчального тексту передбачають:

1) вдумливе прочитання тексту;

2) визначення теми і головної думки висловлювання;

3) визначення тематичних речень;

4) стислий запис змісту тексту;

5) виділення в конспекті важливої інформації (підкреслення, позначки на полях, виділення кольором тощо);
6) точне відтворення чужих слів – цитування.

Нижче пропонується перелік літературних джерел, які пропонуються для ретельного вивчення та конспектування в процесі самостійного опанування темами курсу «Психологія соціальної роботи». Конспекти можуть бути пред'явлені викладачеві як результат опанування пропущеними з поважних причин темами, або ж для отримання додаткових балів при виконанні ІНДЗ.

Наукові джерела для конспектування

1. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысливание, преобразование ситуаций и психологическая защита. // Психологический журнал. – 1994. – Т.15. - №1. – С.3-18
2. Анцыферова. Л.И. Развитие личности и проблемы геронтопсихологии Издание 2-е, исправленное и дополненное. - М.: Издательство "Институт психологии РАН", 2006, - 512 с.
3. Балл Г.О. До визначення засад раціогуманістичного підходу в методології психологічної науки// Психологія і суспільство. – 2000. - № 2. – с.74-90.
4. Василюк Ф.Е. Психология переживания. Анализ преодоления критических ситуаций – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 200 с.
5. Гено С., Армандо Р. Методы и техники селф - эмпауэрмента в социальной работе. [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.maksora.ru/uploads/metod_selfempaurm.doc
6. Горностай П.П. Проблемний аналіз в консультативній практиці// Практична психологія: теорія, методи, технології: Матеріали наук. Семінару. – К.: Ніка Центр, 1997. – с. 72 – 78.
7. Дорожевец А Н.. Когнитивные механизмы адаптации к кризисным событиям // Журнал практического психолога. 1998, № 4. – с. 3-16.
8. Еремина Т.И., Крюков Н.П., Логинова Ю.Ю. Социально-психологическая адаптация граждан, принимавших участие в боевых действиях. Методическое пособие. - Саратов: ПМУЦ, 2002. - 60 с.

9. Ковальська В., Бандурка О. Психологічне забезпечення діяльності працівників міліції// Вісник Академії управління МВС. – 2009, №4. – с.127-134.
10. Костюк Г.С. Принцип развития в психологии. // Методологические и теоретические проблемы психологии. Издательство «Наука». – М., 1969. – 118-153.
11. Лактионов А. Н. Координаты индивидуального опыта. / А. Н. Лактионов. – 2-е изд. – Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2010. – 366 с.
12. Левін Р., Коровашкіна Н., Очкур О. Удосконалення вітчизняної системи піклування про людей з особливими потребами. - Інтернет-портал Наукового товариства інвалідів «Інститут соціальної політики». Інформаційний сервер. Електронна бібліотека. – Доступний з http://library.rehab.org.ua/ukrainian/sitemap.
13. Максименко С.Д. Г.С. Костюк і генетична психологія // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 8. – с.2-34.
14. Панок В.Г. Теоретико-методологічні засади розвитку практичної психології в Україні// // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПНУ/ За ред. С.Д.Максименка. Т. XIII, част. 1 –К, 2011. – с.309-318.
15. Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009 – 2012 роки. Наказ Міністерства освіти та науки України № 855 від 11.09.2009 р.
16. Розов В.І. Психологічне забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях// Соціальна психологія. – 2007. - № 4, с. 174-187.
17. Титаренко Т.М. Життєва криза як індикатор особистісного розвитку // Матеріали наукового семінару «Практична психологія: теорія, методи і технології» (Київ, 9-10 червня 1997 р.). – К., 1997. – с. 79-86.

2.3. Особливості підготовки рефератів з психології соціальної роботи

Реферат – науково-дослідна робота, що представляє собою короткий виклад у письмовому вигляді змісту наукових праць, навчальних посібників, наукових статей за заданою темою. У рефераті студент викладає основні положення, що містяться в декількох джерелах, наводить різні погляди, обґрунтовує свою думку по них.

Обсяг реферату з психології соціальної роботи – не менше 5 і не більше 15 сторінок, надрукованих через 1,5 інтервали. Реферат складається з титульного аркуша, змісту, вступу, основної частини й списку використаної літератури. У рефераті варто робити посилання на використані джерела. Вони повинні бути оформлені відповідно до встановленого стандарту.

Студент обирає тему реферату, знаходить відповідну літературу, опрацьовує її і готує текст у письмовому вигляді. Готовий реферат подається викладачеві для перевірки. Оцінюючи реферат, він ураховує вміння студента працювати з науковою літературою, аналізувати різні погляди, аргументувати свою думку, навички оформлення посилань, списку використаної літератури тощо. Нижче наведені орієнтовні теми рефератів по кожному з модулів курсу. У випадку, коли студент бажає підготувати реферат на тему, яка відсутня в переліку, бажано заздалегідь узгодити тематику реферату з викладачем.

Тематика рефератів з дисципліни «Психологія соціальної роботи»

Модуль 1. Методологічні основи психології соціальної роботи

1. Історія розвитку уявлень про соціальну роботу як професійну діяльність.
2. Сучасні моделі соціальної роботи в Україні та світі.
3. Структура огранів соціальної роботи в українському суспільстві.
4. Особливості використання методів соціальної психології в соціальній роботі з різними групами клієнтів (за вибором студента).
5. Історія становлення теорії соціалізації особистості в соціальній психології.
6. Нарис розвитку уявлень про особистість в різних напрямках соціально-психологічної науки.
7. Сучасні вітчизняні підходи до розуміння проблеми розвитку особистості в контексті психології соціальної роботи.
8. Соціальна адаптація як категорія соціальної психології та психології соціальної роботи.
9. Значення поняття «соціальні установка» та «атитюди» в аспекті психології соціальної роботи.
10. Основні етапи розвитку психосоціальної практики в соціальній роботі.

Модуль 2. Основні напрямки сучасної психосоціальної роботи

1. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку соціальної педагогіки в Україні та світі.
2. Приклади діяльності організацій, що надають соціально-психологічні послуги в Україні.
3. Особливості розвитку психосоціальної допомоги різним групам клієнтів (за вибором студента).
4. Форми та методи соціально-психологічного забезпечення діяльності соціальних служб, що здійснюють допомогу людям, що живуть з ВІЛ-СНІД.
5. Особливості, правове та соціально-психологічне забезпечення діяльності практичних психологів, що працюють у місцях позбавлення волі.
6. Соціально-психологічні форми роботи у соціальних службах для сім'ї, дітей та молоді.
7. Досвід соціально-психологічної допомоги людям з проблемами розумового розвитку за кордоном.
8. Проблеми сімейного консультування.
9. Особливості діяльності територіальних центрів обслуговування людей похилого віку та інвалідів.
10. Діяльність соціальних служб для молоді в Україні: правове та соціально-психологічне забезпечення.
11. Будинки-інтернати для дітей-інвалідів: особливості догляду та соціально-психологічного забезпечення.

Модуль 3. Складові психологічної компетентності фахівців із психосоціальної роботи

1. Професійне спілкування в соціальній роботі: соціально-психологічні особливості та структура.
2. Проблема професійного вигорання працівників соціальної сфери: особливості та шляхи подолання.
3. Психологічні особливості переживання кризи втрати близьких.
4. Тренінги для соціальних працівників: концепції, моделі та структура.
5. Моделі професійного росту практичного психолога та соціального працівника.
6. Порівняльна характеристика професійних вимог до соціального працівника та практичного психолога.

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

3.1. Індивідуальна робота з обдарованими студентами та студентами, що мають проблеми у навчанні

а) з обдарованими студентами

Для студентів, котрі навчаються на «відмінно» та «добре» та мають нахил до науково-пошукової діяльності, доцільно рекомендувати для індивідуальної роботи теми, які органічно пов’язані з актуальною науковою проблематикою соціальної психології та соціальної роботи взагалі, та психології соціальної роботи зокрема. Крім того, йдеться також про можливість виконання студентами індивідуальних завдань, матеріали яких згодом можна представити у вигляді публікацій у наукових журналах.

Нижче наведені орієнтовні теми для індивідуальної дослідницької роботи.

1. Проведіть дослідження особливостей соціально-психологічного забезпечення діяльності соціальних служб на підприємствах.

2. Проведіть дослідження особливостей соціально-психологічного забезпечення надання соціальних послуг у геріатричному будинку для людей похилого віку та інвалідів.

3. Проведіть дослідження особливостей соціально-психологічного забезпечення діяльності одного з відділень територіального центру обслуговування одиноких непрацездатних громадян та інвалідів.

4. Здійсніть аналіз особливостей управління однією з установ системи соціального захисту населення (за вибором студента).

5. Проведіть дослідження проблематики студентів-першокурсників вищого навчального закладу.

6. Проведіть дослідження проблематики людей, що є клієнтами Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

7. Складіть програму діяльності організації, що надає соціальні послуги, по висвітленню її роботи в засобах масової комунікації.

8. Складіть програму соціально-психологічного забезпечення одного із підрозділів територіального центру обслуговування одиноких непрацездатних громадян.

9. Побудуйте схему структури органів соціальної роботи у суспільстві. Що б Ви вдосконалили в ній? Поясніть.

10. Складіть соціальний проект стосовно вирішення конкретної соціальної проблеми людей певного регіону (за вибором студента).

11. Складіть план діяльності організацій, що надають соціальні послуги в регіоні з метою координації їх дій та налагодженню співпраці.

12. Здійсніть дослідження проблем студентської молоді у нашому навчальному закладі. Запропонуйте програму, що міститиме шляхи вирішення досліджуваних проблем.

13. Проведіть соціально-психологічне дослідження стосовно проблем працюючих у стаціонарних закладах системи соціального захисту населення (за вибором студента).

14. Визначте пріоритетні напрямки соціальної роботи зі студентською молоддю в нашому навчальному закладі.

15. Складіть план соціально-психологічного тренінгу для учасників бойових дій для розвитку у них навичок наснаження.

Пропонується також ще один різновид індивідуальної самостійної роботи. З метою формування цінностей та досвіду практичного психолога та з урахуванням основних принципів психосоціальної роботи, напишіть від свого імені листа запропонованому адресатові:

- Батьку семирічної дівчинки, котрий не живе з нею.
- Двадцятирічному юнакові, котрий хоче спробувати позбутися наркотичної залежності.
- Бабусі, котра уже десять років самотньо проживає у дев'яти поверховому будинку великого міста.
- В минулому популярній актрисі (45 років), яка зараз залишилась самотньою та без роботи.
- Дівчинці чотирнадцяти років, котра вважає себе дуже некрасивою.
- Чоловіку (37 років), котрий втратив дружину, з якою у злагоді прожив більше десяти років.
- Мамі обдарованого десяти річного хлопчика, хворого на ДЦП.

Користуйтеся власною системою цінностей, застосовуйте особистий та професійний досвід. Орієнтовний план листа:

1. Повідомити без оціночну психологічну інформацію та гіпотезу щодо можливої проблематики.
2. Поясніть власну позицію через зворотній зв'язок.

3. Намітьте перспективи адресата.

Написаний лист доцільно обговорити в межах групи чи використати цю методику з метою соціально-психологічної підтримки реальному адресату.

б) зі студентами, що мають проблеми у навчанні

Індивідуальна робота зі студентами, які мають проблеми у навчанні передбачає, передусім, проведення індивідуальних консультацій, графік та час яких визначений відповідними документами кафедри. На таких консультаціях студентам додатково роз'яснюється та деталізується навчальний матеріал, рекомендується література більш популярного та легкого для сприйняття характеру.

Такими навчальними посібниками можуть бути:

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й. Капська, О.В. Безпалько, Р.Х. Вайнола; Заг.редакція А.Й. Капської. – К.:ДЦССМ, 2002. – 164с.
2. Введення у соціальну роботу. Навчальний посібник. – К.: Фенікс, 2001. – 288с.
3. Конюхов Н.И. Словарь-справочник практического психолога. – Воронеж: Изд-во НПО «Модек», 1996. – 224с.
4. Корекційна робота психолога/ Упорядник О.Плавник. – К.: Шкільний світ. – 2002. – 112 с. – (Психолог.Бібліотека. Вип..3).
5. Кривоконь Н.І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні. Навч.посібник. – Чернігів: ЧДІПСТіП, 2007. – 98с.
6. Лукашевич М.П., Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи: Навч.посібн. – 2-ге вид., доп. і випр. – К.: МАУП, 2003. – 168 с.
7. Соціальна робота в Україні: навч.посібник/ І.Д. Звєрєва, О.В.Безпалько, С.Я. Марченко та ін.; За заг.ред.: І.Д. Звєрєвої, Г.М. Лактіонової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256с.
8. Соціальна робота в Україні: перші кроки / Під редакцією В.Полтавця. – К.: Видавничий дім «КМ Academia», 2000. – 236с.
9. Социальная политика: Толковый словарь/ Общ.ред. Н.А. Волгин. – М.: Изд-во РАГС, 2002. – 342с.
10. Тетерский С.В. Введение в социальную работу: Учебное пособие. – М.:Академический Проект, 2000. – 496 с.

11. Фирсов М.В., Студёнова Е.Г. Теория социальной работы: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 2000. - 432с.
12. Хухлаева О.В. Основы психологического консультирования и психологической коррекции. – М.: Академия, 2001. – 208 с.

Індивідуальна робота студентів із труднощами у навчанні повинна постійно перебувати під контролем викладача, котрий перевіряє та оцінює рівень опанування такими студентами програмного матеріалу, допомагає їм розібратися у складних для них питаннях.

3.2. Основні етапи підготовки та вимоги до виконання індивідуального науково-дослідного завдання

Важливою складовою самостійної роботи студентів з предмета «Психологія соціальної роботи» є підготовка індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ). Як вже йшлося у попередніх параграфах, це завдання дозволяє студентові отримати додаткові бали для досягнення вищого рівня успішності. Також, в разі не досить високих показників тестового контролю, даний різновид навчальної діяльності дозволить компенсувати втрачені та/або низькі бали і допоможе якнайкраще виявити свої здібності. Крім того, виконання ІНДЗ спонукає до активної пошукової діяльності, сприяє формуванню навичок соціально-психологічного моделювання та програмування власної майбутньої професійної діяльності.

З огляду на значимість даного виду індивідуальної роботи в аспекті оцінювання та формування професійних компетенцій майбутніх фахівців соціальної сфери, дамо більш розгорнуті пояснення щодо теоретичного обґрунтування та доцільності створення моделей соціально-психологічного забезпечення соціальної роботи.

Оскільки в центрі уваги соціальних працівників перебуває клієнт - особистість, яка на певному етапі свого життя потрапила у скрутну життєву ситуацію (таку, яка містить проблеми, протиріччя, незадоволені потреби, нужду), і всі негаразди, що відбуваються у клієнта, тією чи іншою мірою знаходять відображення у його свідомості, то можна стверджувати, що дослідження особистості клієнта передбачає передусім вивчення

особливостей проблем його розвитку й саморозвитку, соціалізації, проявів його психіки, поведінки тощо в усій сукупності його життєвих умов та обставин. Основною метою діяльності соціальних працівників є така соціальна підтримка особистості, яка передбачає опанування нею новими знаннями, навичками, вміннями, тобто досвідом, який у майбутньому допоможе клієнтові уникнути та/або не допустити поглиблення проблематики в процесі життя. Фактично, соціальні працівники й практичні психологи, надаючи соціальні й соціально-психологічні послуги, повинні здійснювати навчання, певним чином впливаючи на формування особистості клієнта (незалежно від його віку). Важливо, щоб цей процес був відповідним і правильно організованим. Відтак, система «конструювання» такого навчання повинна створюватися з урахуванням, передусім, принципів системності, проектування та креативності і передбачати його соціально-психологічне забезпечення.

Під соціально-психологічним забезпеченням соціальної роботи та соціальних послуг ми розуміємо сукупність теоретичних положень та розроблених на їх основі практичних моделей діяльності, спрямованих на оптимізацію процесу і результату професійної взаємодії в соціальній роботі соціально-психологічними засобами. Мета соціально-психологічного забезпечення соціальної роботи полягає в оптимізації процесу та результату надання соціальних послуг і досягнення змін у життєвих ситуаціях клієнтів, а також у створенні безпечних умов професійної соціально-психологічної взаємодії в соціальній роботі.

В соціально-психологічному контексті надання соціальних послуг можна охарактеризувати як процес, що, з одного боку, дозволяє зменшувати соціальну залежність особистості, підтримувати та розвивати її самостійність і відповідальність, сприяти саморозвитку, а з іншого, - як процес, що сприяє інтеграції індивіда в соціум, його успішній соціалізації, ресоціалізації та адаптації. Відтак, соціально-психологічне забезпечення цього процесу має вирішувати наступні блоки запитань:

1) Кому надається послуга?
2) Яких змін у життєвій ситуації клієнта/групи ми хочемо досягти і на яких проблемах сконцентрувати особливу увагу?
3) Який соціально-психологічний зміст послуги і яких заходів потребує її впровадження/здійснення?

4) Які психологічні та соціально-психологічні інструменти потрібні для реалізації послуги та досягнення позитивних результатів?

5) Які умови та критерії ефективності, дієвості професійної взаємодії в процесі надання даної послуги?

6) Які впливи відчувають на собі клієнти та фахівці внаслідок професійної взаємодії?

Перший блок передбачає дослідження особистості клієнта, особливостей його розвитку, соціалізації, соціальні характеристики і проблематику як представника певної соціальної групи, аналіз індивідуальних особливостей і якостей, вивчення складових життєвого досвіду, світогляду тощо.

Для відповідей на запитання другого блоку важливо дослідити життєву ситуацію клієнта, його соціальні зв'язки, обставини життя, ставлення до особи з боку інших та контекст, за якого розвиваються події. На основі чого робляться висновки про необхідність і напрямок змін у кожному конкретному випадку, окреслюється група проблем, на вирішення яких спрямовується основна активність, а також визначаються основні складові скрутної життєвої ситуації, які мають бути змінені.

Третій блок включає розробку плану дій та визначення змісту роботи, а також передбачає об'єктивацію та актуалізацію ресурсів, які мають бути залучені та мобілізовані для реалізації запланованих змін. Наголос робиться на особистісних ресурсах та можливостях групи, спільноти, а також на потенціалі людських взаємин. В разі потреби плануються шляхи залучення інших спеціалістів, вказується на необхідності виконання посередницьких функцій з боку психологів і соціальних працівників.

Інструментальний блок моделі соціально-психологічного забезпечення включає визначення тих соціально-психологічних форм і методів роботи, які є доречними в даній ситуації. Обґрунтовується їх доцільність, валідність, зручність у використанні. В разі потреби, створюються додаткові інструменти чи їх змістовне наповнення (наприклад, розробляються тренінги, плани бесід, інтерв'ю, технології супроводу, втручання тощо).

П'ятий блок повинен містити перелік і опис тих критеріїв, аналіз яких засвідчить про досягнення запланованих змін у життєвих ситуаціях та дасть змогу визначити якість, ефективність, дієвість даної послуги. В цьому аспекті особливого значення набуває розробка системи вимірювання діяльності з

надання соціальних послуг, а також оцінка професійної відповідності фахівців.

Нарешті, в межах вирішення завдань шостого блоку важливим є оцінка здійснених впливів в межах професійної взаємодії. Йдеться як про перегляд ситуації клієнта після соціальної підтримки та отримання послуг, дослідження стану його проблематики і досягнутих змін. Так і про стан фахівця, який надавав послуги та допомогу, і про наслідки (позитивні чи негативні) професійних впливів на його життєву ситуацію, психологічне здоров'я, професійний досвід тощо.

Власне, схематична модель соціально-психологічного забезпечення надання соціальних послуг, описана вище, і має бути покладена в основу розроблених студентами моделей соціальної роботи з представниками різних соціальних та вікових груп.

Таким чином, безпосередня технологія підготовки ІНДЗ з психології соціальної роботи передбачає наступні кроки:

1. Оберіть одну з перерахованих вище тем.
2. Проаналізуйте ситуацію та виділіть проблеми чи групи проблем, на які буде спрямована діяльність соціального працівника/практичного психолога.
3. Запропонуйте план/ напрямок дій фахівця, стисло науково обґрунтуйте його.
4. Наведіть перелік психологічних та соціально-психологічних методів та методик, які, на Вашу думку, варто застосувати в даній ситуації.
5. Вкажіть, які, на Вашу думку, можуть бути критерії ефективності проведеної Вами діяльності, або ж якого результату ви б хотіли досягнути.
6. Ваші міркування мають бути представлені у письмовій формі, написані власноруч або надруковані. Обсяг 5-15 сторінок.
7. В кінці має бути представлено перелік використаних інформаційних джерел.

Нижче наведено орієнтовний перелік тем, які може обрати студент для ІНДЗ. В разі, якщо студента цікавить якась інша тематика, варто обговорити це з викладачем та узгодити її.

Тематика тем для індивідуального науково-дослідного завдання з курсу «Психологія соціальної роботи»

Запропонуйте модель/програму соціально-психологічного забезпечення діяльності соціального працівника/практичного психолога:

1. З людьми похилого віку в стаціонарному закладі (наприклад, геріатричному будинку - інтернаті).
2. З літніми людьми у клубі за інтересами за місцем проживання.
3. Зі студентами першого курсу з метою їх соціальної адаптації до навчання та мешкання в гуртожитку.
4. Зі старшокласниками середньої школи з метою проведення профорієнтаційної діяльності.
5. З батьками, що виховують дитину, хвору на церебральний параліч.
6. З батьками, що виховують дитину, яка має затримку психічного розвитку (розумову відсталість).
7. З дітьми 10-14 літнього віку, що перебувають у тимчасовому притулку для дітей.
8. З дітьми вулиці (в ході проведення рейдів по їх виявленню та наданню допомоги).
9. З молодим чоловіком, котрий у 30-ти річному віці отримав функціональне обмеження (каліцтво) внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.
10. З молодими людьми (22-25 років), що мають наркотичну залежність.
11. З ВІЛ- інфікованими молодими людьми, які щойно дізнались про свій діагноз.
12. З молодими людьми, що відбули покарання в закладі позбавлення волі для неповнолітніх та щойно звільнились.
13. З підлітками, що постійно проявляють агресивну поведінку стосовно своїх однокласників.
14. З підлітками, що мають узалежнену від комп’ютерних ігор поведінку.
15. З соціальними працівниками, що більше 10 років працюють в будинку-інтернаті для дітей-інвалідів (ІІ та IV профілів).
16. З неповною сім’єю, де шестирічну дитину з розумовими обмеженнями виховує самотня мати.
17. З подружжям літніх людей, син яких загинув під час бойових дій.

18. З людьми середнього віку, що є опікунами неповнолітніх дітей і створили дитячий будинок сімейного типу.
19. З працівниками соціальної служби з метою оцінювання їх професійності.
20. З працівниками соціальної служби з метою подолання конфліктів в колективі.
21. З людьми, які постраждали внаслідок техногенного лиха (вибуху будинку).
22. З матір'ю чотирирічної, хворої на онкологічне захворювання дитини.
23. З дітьми, позбавленими батьківського піклування при живих батьках.
24. З обдарованими дітьми з малозабезпечених сімей.
25. З сім'єю переселенців-татар з Автономної республіки Крим, що переїхали до Львівської області.
26. З жінкою 56 років, що переживає втрату чоловіка.
27. З молодим подружжям, що живуть з батьками дружини з приводу між поколінних конфліктів.
28. З чоловіком 45-ти років, що внаслідок розформування його військової частини, де він служив прапорщиком, вимушений звернутись до Центру зайнятості з проханням знайти йому нове місце роботи, або ж отримати нову спеціальність.
29. З дівчиною 17 років, що вдруге вчинила спробу самогубства.
30. З підлітками, що вчинили протиправні дії (акт вандалізму) на кладовищі.
31. З молодими людьми, що хочуть порвати з представниками секти сатаністів.
32. З літнім чоловіком, діти якого хочуть перевезти його з сільської приватної садиби в будинок-інтернат.
33. З самотнім чоловіком середнього віку, в якого періодично з'являються проблеми психічного здоров'я.
34. З жінками, що потерпають від насильства у сім'ї.
35. З випускником інтернатного закладу для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, котрий закінчив навчання та пробує самостійно жити.
36. З 54-річною жінкою, котра внаслідок ліквідації підприємства втратила роботу та змушена завчасно виходити на пенсію.
37. З дівчинкою 10-ти років, що зазнає насильства у сім'ї з боку мачухи.

38.З багатодітною сім’єю, що переїхала в Кіровоград із Донецька у зв’язку з нестабільною ситуацією в регіоні.

39. З батьками, що заперечують проти створення в класі, де навчаються їх діти, інтегрованих умов навчання (сумісне навчання здорових дітей та дітей, що мають складні фізичні функціональні обмеження).

40. З молодою жінкою, що не може працевлаштуватись упродовж року після закінчення навчального закладу.

41. З жінкою, що постраждала внаслідок того, що її ошукали вуличні злодії.

42. З чоловіком 37 років, що переживає втрату дружини і сам змушений виховувати 13-літнього сина.

43. З самотньою літньою жінкою (80 років), діти якої переїхали на постійне місце проживання до США.

44.З дівчиною, що постраждала від зґвалтування.

45.З подружжям, котре очікує на народження дитини, в якої вже діагностовано функціональну серцеву патологію.

46. З молодою дівчиною-студенткою, в якої різко погіршується зір.

47. З групою дітей (6-10 років), що проходять курс післяопераційної реабілітації в онкологічному відділенні.

48. З випускниками спеціалізованої школи для дітей з вадами слуху з приводу сприяння інтеграції їх у суспільство.

49. З жінкою, що виховує трьох неповнолітніх дітей та зловживає алкоголем.

50.З чоловіком 32 років, котрий внаслідок скорочення залишився безробітним. Має сім'ю – дружина, двоє неповнолітніх дітей.

51. З молодим подружжям, котрі взяли кредит під житло та внаслідок фінансово-економічної кризи не в змозі регулярно розраховуватися по кредиту.

4. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. В межах якої з моделей психології соціальної роботи підкреслюється важливість самоактуалізації та унікальності кожної особистості?
а) екзистенційна модель соціальної роботи;
б) психодинамічна модель соціальної роботи;
в) когнітивна модель соціальної роботи;
г) поведінкова модель соціальної роботи.

2. Професійна самоідентифікація особистості здійснюється в межах реалізації:
а) соціально-культурних завдань соціалізації;
б) природно-культурних завдань соціалізації;
в) соціально-психологічних завдань соціалізації;
г) усі відповіді вірні.

3. Вкажіть, в межах підпорядкування якого з вітчизняних міністерств діє центр практичної психології та соціальної роботи?
а) міністерство освіти і науки;
б) міністерство соціальної політики;
в) міністерство у справах молоді та спорту;
г) міністерство охорони здоров’я.

4. Проміскуітет це –
а) явище, яке означає моногамні сімейні стосунки;
б) явище, яке означає невпорядковані статеві відносини;
в) явище, яке означає верховенство жінки у сімейних відносинах;
г) явище, яке означає верховенство чоловіка у сімейних відносинах.

5. Проявом пасивної старості є:
а) сімейна старість;
б) соціальна пристосованість;
в) використання «ролей-спектаклів»;
г) усі відповіді вірні; д) усі відповіді невірні.

6. Якою з форм девіантної поведінки виступає прагнення оголюватися у публічних місцях?
а) делінквентна поведінка;
б) адиктивна поведінка;
в) релігійний фанатизм;
г) вуайеризм.

7. «Соціальний захист громадян в Україні є»:
а) виявом реалізації прав і свобод людей у державі;
б) частиною будь-яких програмних документів держави;
в) основою розвитку соціологічних теоретичних парадигм;
г) усі відповіді вірні.

8. Зменшення фізичної працездатності людини може розглядатись серед:
а) біологічних факторів старіння;
б) психологічних факторів старіння;
в) соціальних факторів старіння;
г) екологічних факторів старіння.

9. Соціально спрямована наука, що досліджує особливості виникнення, вияву я методів вирішення соціальних та соціально-психологічних проблем людини у суспільстві, називається:
а) соціологія;
б) соціальний захист;
в) соціальна робота;
г) суспільствознавство.

10. Об'єктами соціальної роботи в державі виступають:
а) соціальні проблеми громадян;
б) соціальні працівники і соціальні установи;
в) соціальні закони;
г) соціально незахищені громадяни.

11. Людина, що отримала статус безробітного у соціальній роботі розглядається як:

а) суб’єкт соціальної роботи;
б) об’єкт соціальної роботи;
в) предмет соціальної роботи;
г) усі відповіді вірні.

12. Орієнтири моральної свідомості особистості в соціальній роботі представлені у вигляді:
а) принципів соціальної роботи;
б) цінностей соціальної роботи;
в) моделі наснаження;
г) життєстійкості особистості.

13. Започаткування соціальної роботи як професійної діяльності відбулося завдяки доробкам:
а) К.Хорні;
б) М. Річмонд;
в) Г. Кейбфелл;
г) Т.Шибутані.

14. Основу якої з функцій психології у соціальній роботі складає роз’яснення сутності проблем клієнта?
а) наснаження;
б) соціально-терапевтична;
в) консультативна;
г) соціалізаційна.

15. Особи, що є тимчасово непрацездатними за вітчизняним законодавством, належать до:
а) першої групи інвалідності;
б) другої групи інвалідності;
в) третьої групи інвалідності;
г) четвертої групи інвалідності.

16. Розділ клінічної медицини, що вивчає особливості розвитку та перебігу захворювань у літніх людей називається:

а) геронтогігієна;
б) геронтопсихологія;
в) геріатрія;
г) геронтологія.

17. Який із перерахованих нижче соціально-психологічних методів Ви б запропонували для збору інформації про дитину з функціональними обмеженнями:
а) інтерв'ювання;
б) спостереження;
в) консультування;
г) соціометрія.

18. Соціальний статус сім'ї, що характеризує стосунки між батьками і дітьми, називається:
а) соціально-економічний;
б) соціально-психологічний;
в) соціально-культурний;
г) ситуативно-рольовий.

19. Верхня правова вікова межа молоді в Україні на сьогодні становить:
а) 25 р.;
б) 28 р.;
в) 30 р.;
г) 32 р.

20. Принципи ООН стосовно літніх людей включають:
а) принцип незалежності;
б) принцип участі;
в) принцип догляду;
г) усі відповіді вірні.

21. Створення належних умов для більш повної соціалізації дітей з функціональними обмеженнями складає основу:
а) системного підходу;

б) інтегративного підходу;
в) реабілітаційного підходу;
г) інклюзивного підходу.

22. Якою з перерахованих нижче функцій сім'ї забезпечується процес успішного обміну досвідом між поколіннями:
а) комунікативна;
б) господарсько-побутова;
в) рекреативна;
г) репродуктивна.

23. Дискримінація за віком, що означає негативне або принижуюче ставлення до будь-якої групи, називається:
а) ейджизм;
б) вуаєризм;
в) стигматизація;
г) ескапізм.

24. Людина використовує логіку «самозаведення», коли все негативне постійно зростає в уяві при:
а) перебільшуючому ставленні до життєвої кризи;
б) ігноруючому ставленні до життєвої кризи;
в) демонстративному ставленні до життєвої кризи;
г) волюнтаристському ставленні до життєвої кризи.

25. В межах якої з функцій спілкування у соціальній роботі відбувається формування першого враження про клієнта?
а) комунікативна;
б) інтерактивна;
в) перцептивна;
г) усі відповіді вірні.

26. Мобілізація особистісного ресурсу за рахунок переосмислення повноважень та набуття нового досвіду у соціальній роботі називається:
а) деперсоналізацією;

б) емпауерментом;

в) професійним вигоранням;

г) стагнацією.

27. Концентрований прояв уваги в процесі спілкування з клієнтом означає:

а) соціальну підтримку;

б) наснаження;

в) активне слухання;

г) інтеракцію.

28. Першою психологічною теорією, що стала базовою для формування моделей сучасної соціальної роботи є:

а) психоаналітична;

б) гуманістична;

в) когнітивна;

г) біхевіористична.

29. Одним із перших вітчизняних науковців, хто розробив експериментально - генетичний (генетико-моделюючий) метод дослідження особистості був:

а) О.М. Лактіонов;

б) С.Д. Максименко;

в) Г.О. Балл;

г) Г.С. Костюк.

30. Сукупність якостей і характеристик, котрі дозволяють витримувати значні навантаження, складають основу витривалості особистості називаються:

а) життєстійкість;

б) наснаження;

в) локус контролю;

г) експресивність.

5. ЗАПИТАННЯ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК З ПРЕДМЕТА «ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»

1. Актуальність проблем соціальної роботи на сучасному етапі розвитку українського суспільства.
2. Сучасні підходи до визначення поняття «соціальна робота» та «психосоціальна практика».
3. Проблеми формування понятійно-категоріального апарату соціальної роботи.
4. Принципи та цінності соціальної роботи.
5. Структура суб'єктів та інституцій соціальної роботи в Україні.
6. Особливості об'єктів і предметів соціальної роботи в Україні.
7. Актуальність і значення психологічних знань для соціальних працівників.
8. Характеристика основних функцій психології в соціальній роботі.
9. Особливості застосування методів психології в соціальній роботі.
10. Поняття про психологічну інформацію та способи її збору (вербальний та психодіагностичний).
11. Характеристика бесіди як методу психосоціального впливу.
12. Основні психологічні теорії та моделі соціальної роботи.
13. Особливості психоаналітичних підходів в контексті психосоціальної роботи.
14. Екзистенційно-гуманістична модель психосоціальної діяльності. Суть та принципи гуманістичної психології.
15. Когнітивна та гештальт-модель психосоціальної діяльності. Особливості когнітивно-біхевіорального втручання.
16. Поведінкова школа психосоціальної роботи.
17. Внесок вітчизняних психологічних шкіл у розвиток соціальної психології та психології соціальної роботи.
18. Місце психології соціальної роботи в системі психологічних знань, принципи науки.
19. Об’єкт, предмет, основні поняття та категорії психології соціальної роботи.
20. Роль соціалізації як основи становлення особистості.
21. Зміст та значення теорії соціалізації в контексті психології соціальної роботи.
22. Групи завдань, що вирішує особистість на життєвому шляху.
23. Поняття «клієнт» в соціальній роботі. Коротка характеристика основних груп клієнтів психосоціальної роботи в Україні.

24. Порівняльна характеристика понять «жертва соціалізації», «клієнт соціальної роботи», «представники групи ризику».
25. Характеристика особливостей розуміння категорії змін в контексті психології соціальної роботи.
26. Теорія та практика наснаження у психології соціальної роботи.
27. Особливості застосування поняття «індивідуальний досвід особистості» в аспекті психології соціальної роботи.
28. Поняття життєвого шляху особистості, види життєвих ситуацій на життєвому шляху.
29. Класифікація життєвих проблем особистості, що вирішуються методами психосоціальної роботи.
30. Поняття та прояви життєвих криз та особистісної деструкції.
31. Види ставлення особистості до кризових ситуацій та стратегії розв'язання життєвих криз.
32. Комплексна реабілітаційна допомога особам із суїцидальними нахилами.
33. Завдання та особливості соціально-педагогічної роботи з сім'єю в державі.
34. Характеристика проблемних груп дітей в Україні.
35. Основні напрямки соціальної політики та соціальної роботи з дітьми в державі.
36. Особливості соціально-психологічної проблематики молоді в Україні.
37. Особливості соціальної роботи з «важкими підлітками» та «дітьми вулиці».
38. Девіантна поведінка дітей і молоді як соціально-педагогічна проблема.
39. Форми та методи психосоціальної роботи та соціально-психологічної корекції осіб з різними формами узалежненої поведінки.
40. Форми та методи соціально-психологічного забезпечення діяльності соціальних служб, що здійснюють допомогу людям, які живуть з ВІЛ-СНІД.
41. Чинники формування та форми соціально-психологічної роботи з людьми з делінквентною поведінкою.
42. Соціально-психологічна корекція людей із суїцидальними намірами.
43. Психологічний аналіз явищ у сфері зайнятості.
44. Проблеми безробіття та шляхи їх вирішення в аспекті психології соціальної роботи.
45. Роль психології соціальної роботи в подоланні кризових явищ у суспільстві.
46. Соціально-психологічні основи розвитку соціальних служб на підприємствах.

47. Причини та види функціональних обмежень особистості.
48. Технології психосоціальної роботи з учасниками бойових дій.
49. Розуміння соціального захисту людей з функціональними обмеженнями в контексті Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів.
50. Особливості соціально-психологічної проблематики людей з функціональними обмеженнями в Україні.
51. Наукові уявлення про старість як етап соціалізації людини.
52. Характеристика основних чинників процесу старіння: біологічні, соціальні, екологічні, психологічні.
53. Проблеми людей похилого віку та принципи соціальної роботи з ними.
54. Особливості психічних станів і процесів у осіб, що перебувають у місцях позбавлення волі.
55. Особливості психосоціальної допомоги людям, що перебувають у місцях позбавлення волі.
56. Проблеми та напрямки ресоціалізації засуджених осіб та форми профілактичної та превентивної роботи з ними.
57. Складові та особливості професійного спілкування у соціальній роботі.
58. Вимоги до особистості та характеристики професійної «Я-концепції» соціальних працівників та практичних психологів.
59. Проблеми особистісної деструкції фахівців із соціальної роботи, методи профілактики.
60. Соціально-психологічні аспекти управління в соціальній роботі.

6. ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України: Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: «Україна», 1996. – 56с.
2. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (Із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради, 2000, № 35, ст.290.
3. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (Із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної ради, 1993, № 5, ст. 21.
4. Закон України «Про соціальні послуги» (Із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради, 2003, №45, ст.358.
5. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (Із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради, 2001, № 42, ст. 213.
6. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» Із змінами та доповненнями. // Відомості Верховної Ради, 1993, № 16, ст.167.
7. Абрамова Г.С. Практическая психология: Учебник для вузов. – М.: Академический проект, 2000. – 512 с.
8. Анцыферова. Л. И. Развитие личности и проблемы геронтопсихологии [издание 2-е, исправленное и дополненное] / Анцыферова Л. И. – М. : Издательство "Институт психологии РАН", 2006, – 512 с.
9. Балл Г. О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах) / Г. О. Балл // 2-ге вид., доп. – Житомир : ПП «Рута», Видавництво «Волинь», 2008. – 232 с.
10. Болтівець С.І. Сучасний стан розробленості педагогічної психогігієни. – Практична психологія та соціальна робота. - № 2. – 2004. – ст. 54.
11. Братусь Б.С. Аномалии личности. – М. : Мысль, 1988. – 301с.
12. Вихристюк О. В. и др. Психологическая помощь людям, пережившим психотравмирующее событие [Электронный ресурс] / О. В. Вихристюк, Л. В. Миллер, Е. В. Орлова // Электронный журнал «Психологическая наука и образование», – 2010, № 5. – Режим доступу: www.psyedu.ru.
13. Галагузова М.А. Социальная педагогика: Курс лекций. – М: ИТЕК, 2000. – 227с.
14. Горностай П.П., Васьковская С.В. Теория и практика психологического консультирования: Проблемный подход. – Киев: Наук. думка, 1995. – 128 с.
15. Дорожевец А. Н. Когнитивные механизмы адаптации к кризисным событиям / А. Н. Дорожевец // Журнал практического психолога. – 1998. – № 4. – С. 3–16.
16. Еремина Т. И. Социально-психологическая адаптация граждан, принимавших участие в боевых действиях: методическое пособие / Т. И. Еремина, Н. П. Крюков, Ю. Ю Логинова. – Саратов: ПМУЦ, 2002. – 60 с.
17. Коломінський Н.Л. Соціально-психологічне забезпечення діяльності соціальної служби. // Соціальна служба в Україні: соціально-психологічні засади формування та ефективного функціонування. Матеріали науково-

практичної конференції. 12 травня 2005 року, м. Черкаси. / Ред. кол.: В.В.Москаленко, Н.І. Кривоконь, Н.М. Дембицька, - К.: Фенікс, 2005. – с.34.
18. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк – К.: Ніка-Центр, 2006. – 580 с.
19. Кривоконь Н. І. Категорія наснаження: визначення змісту на основі різнорівневого аналізу / Н. І. Кривоконь // Соціальна психологія: Український науковий журнал. – К., 2012. – № 1/2 (51/52). – С. 63–73.
20. Кривоконь Н. І. Міждисциплінарний зміст поняття «соціальні послуги» / Н. І. Кривоконь // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2011. – Т. XIII, ч. 6 – С. 148–155.
21. Кривоконь Н. І. Поняття наснаження в аспекті психології соціальної роботи / Н. І. Кривоконь // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2011. – Т. XIII, ч. 3. – С. 190–198.
22. Кривоконь Н. І. Проблеми людей з функціональними обмеженнями в уявленнях студентської молоді / Н. І. Кривоконь // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2010. – Вип. 10. – С. 236–243.
23. Кривоконь Н. І. Проблеми «професійного вигорання» соціальних працівників / Н. І. Кривоконь // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2011. – Т. XIII, ч. 7. – С. 95–103.
24. Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні : навч. посіб. : [Текст] / Н. І. Кривоконь. – Чернігів : Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с.
25. Кривоконь Н. І. Проблеми становлення професійної ідентичності фахівців системи соціального захисту населення / Н.І. Кривоконь // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2007– Т. IX, ч. 1. – С. 228–234.
26. Кривоконь Н. І. Соціалізація та досвід особистості в контексті психології соціальної роботи / Н. І. Кривоконь // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2011. – Т. XIII, ч. 1.– С. 223–231.
27. Кривоконь Н. І. Соціально-психологічне забезпечення соціальної роботи : монографія / Н. І. Кривоконь. – Х. : видавництво ФОП Олійник, 2011. – 480 с.
28. Кривоконь Н. І. Соціально-психологічні особливості розвитку соціальних послуг людям літнього віку / Н. І. Кривоконь // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам’янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам’янець-Подільський : Аксіома, 2010. – Вип. 8. – С. 512–522.
29. Кривоконь Н. І. Теорія соціальної адаптації в контексті психології соціальної роботи / Н. І. Кривоконь // Проблеми політичної психології та її

роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2011. – Вип. 11. – С. 13–22.
30. Кривоконь Н.І. Оцінка персоналу організацій, що надають соціальні послуги в Україні як складова системи вимірювання діяльності соціальних установ / Н. І. Кривоконь // Вісник Харківського Національного університету ім. В. Каразіна. Серія : Психологічні науки. – Харків, 2008, – № 807, вип. 40. – С. 197–202.
31. Лактионов А. Н. Координаты индивидуального опыта. / А. Н. Лактионов. – 2-е изд. – Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2010. – 366 с.
32. Максименко С. Д. Онтогенез особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. № 9 (90).– С. 1–10; № 10 (91). – С. 1–10.
33. Марасанов Г.И. Социально-психологический тренинг. – М.: Совершенство, 1998. – 208 с.
34. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу. Навч.посібник / Москаленко В. В. – К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 448 с.
35. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник. / В. В. Москаленко // 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
36. Ніколаєнко С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства / С. М. Ніколаєнко– К.: Знання, 2005. – С. 25.
37. Осухова Н. Г. Психологическая помощь в трудных и экстремальных ситуациях: учебное пособие для студ.высш.учеб.заведений / Н. Г. Осухова. – 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 288с.
38. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. – Доступний з http://www.mon.gov.ua/
39. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. – Доступний з http://mlsp.kmu.gov.ua.
40. Офіційний веб-сайт Української спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://usva.org.ua/
41. Панок В. Г. Теоретико-методологічні засади розвитку практичної психології в Україні / В. Г. Панок // Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ/ за ред. С. Д. Максименка. – Т. ХІІІ, ч. І – К., 2011. – С. 309–318.
42. Панок В. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін. – К.: Либідь, 1999. – 533 с.
43. Пенитенциарная психология / Ю.А. Дмитриев, Б.Б. Казак. - Ростов н/Д: Феникс, 2007. - 688 с.
44. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2006 року №879 «Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року». – Офіційний вісник України від 12.07.2006 - 2006 р., № 26, с.161, стаття 1898.
45. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии. Под ред. М.К. Тутушкиной. – СПб.: Изд-во «Дидактика Плюс», 1998. – 352 с.

46. Психология социальной работы / О. Н. Александрова, О. Н. Боголюбова, Н. Л. Васильева и др.; под общей ред. М. А. Гулиной. – СПб. : Питер, 2002. – 352 с.
47. Семигіна Т. Міжнародне визначення соціальної роботи / Т. Семигіна, О. Брижовата // Соціальна політика і соціальна робота. – 2002. – № 3, 4 – С. 144–145.
48. Сила Т. І. Міждисциплінарний зміст категорії наснаження / Т. І. Сила // Вісник Чернігівського національного педагогічного ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – Вип. 82. Серія: Психологічні науки : збірник. – Чернігів: ЧНПУ, 2010. – Т. 2. – С. 194–197.
49. Сила Т. І. Соціально-психологічні особливості професійної інтеракції у соціальній роботі. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук. / Т. І. Сила– К., 2007. – 241 с.
50. Сила Т. І. Професійна інтеракція в соціальній роботі: соціально-психологічні особливості взаємодії соціального працівника і клієнта : монографія / Т. І. Сила – Чернігів: Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2010. – 241 с.
51. Социальная работа / под общей ред. проф. В. И. Курбатова. – Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов н/Д: «Феникс», 1999. – 576 с.
52. Соціальна робота в Україні: навч. посібн. / І. Д. Звєрєва, О. В. Безпалько, С. Я. Марченко та ін.; за заг. ред. І. Д. Звєрєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
53. Соціальна робота: хрестоматія / за ред. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2001. – 396 с.
54. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. Навч.посібник. – К.: ДЦССМ, 2002. – 132с.
55. Столяренко Л. Д. Основы психологии практикум. Ред.-сост. Л. Д. Столяренко – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – 576 с.
56. Тартачник Г.С., Сила Т.І. Волонтерська діяльність як чинник формування професійної самосвідомості та духовного розвитку майбутніх фахівців із соціальної роботи // Людина і суспільство: основні тенденції розвитку і фактори трансформації у філософському, соціальному та психологічному вимірі: Збірник матеріалів круглого столу (31 березня 2006р.)/ За ред. канд.соц.наук, доц. В.Ю. Кондовича. – Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2006. – 114с.
57. Теория социальной работы: учебник / под ред. проф. Е. И. Холостовой. – Юристъ, 1998. – 334 с.
58. Фирсов М. В. Психология социальной работы: содержание и методы психосоциальной практики : учеб. пособ. для студентов высших учебных заведений / М. В. Фирсов, Б. Ю. Шапиро – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 192 с.
59. Фрейд З. Три очерка по теории сексуальности. [Электронный ресурс] / Фрейд З. // Режим доступа: http://zigmund.ru/transactions.php.
60. Яковенко С. І. Соціально-психологічна допомога при надзвичайних ситуаціях і критичних інцидентах: монографія. / С.І. Яковенко, В.І. Лисенко

//– К : Центр соціальних експертиз і прогнозів Інституту соціології НАНУ, 1999. – 226 с.

61. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції: Навч. Посібник. – К.: Либідь, 1996.- 264 с.

62. Empowerment in Practice: Analysis and Implementation 2007. 72 pages. Stock No. 37272/ The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/ WBI/Resources/

63. Hobfoll S. E. Social Support: Will you be there when I need you? In N. Vanzetti and S. Duck (eds), A lifetime of relationships. / S. E. Hobfoll– California: Brooks / Cole Publishing Co, 1996. – P. 12 – 24.

64. Human Rights and Social Work: Manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession. – New York and Geneva: United Nations Publication, 1994. – 68 p.

65. Maslach, C., Goldberg J. Prevention of burnout: New perspectives //Applied and Preventive Psychology. – 1998. – V. 7. – P. 63-74.

Для нотаток

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Наталія Іванівна Кривоконь

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ Й ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Навчально-методичний посібник

Підп. до друку 16.03.2015р. Формат 60x84/16. Надруковано на різографі
Gestetner 6123CP. Ум.-друк. арк. 4. Наклад 50 прим. 3ам. № 19-15.
Ціна договірна

Видавництво та друкарня "Технологічний Центр"
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи ДК №4452 від 10.12.2012
Адреса: 61145, м. Харків, вул. Шатилова дача, 4